

Suriye Kaynaklı Sığınma Hareketleri Sonrası Türkiye’de Göç Araştırmaları ve Lisansüstü Çalışmaların Durumu

Kaan Akman*

Öz: Türkiye bulunduğu jeopolitik konumu nedeniyle bölgesel ve küresel gelişmelerden yakından etkilenen bir ülkedir. Türkiye’nin sosyal ve siyasal değişmelerin sıkça yaşandığı Balkanlar ve Ortadoğu coğrafyasındaki ülkelere komşu olması, bu ülkeler ile tarih boyunca yakın ilişkilerinin bulunması gibi nedenlerle bu değişimlerin sonuçlarından çeşitli şekillerde etkilenmektedir. Nitekim bu sonuçlar arasında en önemlilerinden biri de yaşanan sığınma hareketleridir. Son yıllarda Suriye’de iç savaşın, başta Türkiye ve Lübnan olmak üzere bölge ülkeleri üzerinde önemli etkileri olmuştur. Türkiye, iç savaş sürecinde sayıları milyonları bulan sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Bunun sonucunda kitlesel sığınma hareketlerinin yönetilmesi sorunu ortaya çıkmış, sorunların giderilmesi için politikalar hazırlanmaya başlanmıştır. Bu süreçle birlikte merkezi yönetim tarafından çeşitli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. Aynı zamanda üniversiteler de konuyu öncelikle ele almış, bilimsel çalışmalar yaygınlaşmış ve politikaların oluşturulması sürecine katkı sağlamıştır. Göç olgusu birçok farklı disiplinin çalışma alanına girmektedir. Siyaset, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, tarih, kamu yönetimi gibi birçok alanda göç olgusu incelenmektedir. Çünkü ülkelerin yaşamış oldukları göç hareketleri vatandaşların siyasal tercihlerini etkilemekte, ekonomik krizlere yol açmakta, sosyal ve kültürel çatışmaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Göç araştırmaları bu gibi birçok nedenle önem kazanmaktadır. Göç araştırma merkezleri gerek devlet desteği ile gerekse sivil toplum kuruluşları aracılığıyla kurulmaktadır. Göçler sonrası lisansüstü çalışmalar kitap, makale, tez gibi farklı şekillerde hazırlanmaktadır. Bu bildiride Suriye kaynaklı kitlesel hareketler sonrası Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılan çalışmalar incelenecek ve literatürün durumu ele alınacaktır. Bildiride amaçlanan, Türkiye’yi uzun yıllardır etkileyen Suriye kaynaklı sığınma hareketlerin yönetimi noktasında katkı sağlayacak bilimsel çalışmaların durumunu araştırmak, eksik olan noktaları tespit etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriye, Araştırma, Sığınmacı, Lisansüstü.

Giriş

Türkiye’de göç üzerinde yapılan akademik çalışmalar uzun yıllar boyunca genellikle iç göç araştırmaları üzerine odaklanmaktaydı. Özellikle 1950 sonrası başlayan kırdan kentte göçün yaratmış olduğu etkiler üzerine her alanda kapsamlı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların kamu politikası hazırlayıcılarına birçok katkısı olmuştur. Nitekim iç göç araştırmaları, ekonominin üretim biçiminde ve şehirlerin mekânsal yapılarında meydana gelen dönü-

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, kaanakman94@gmail.com

şümlerin çözümlenmesinde önemlidir. Diğer yandan bu araştırmalar kentlerdeki toplumsal ve kültürel değişim sürecini ortaya koyarak, gelecek hakkında planlama yapımında yetkili kuruluşlara fayda sağlamaktadır.

İç göç hareketlerinin dinamik bir olgu olduğu düşünüldüğünde, bu hareketlerin toplumların siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı üzerinde yarattığı etkisi de sürekli olacaktır. Bu etkileri araştırmak amacıyla iç göç araştırmaları Türkiye’de akademik çalışmalara sıkça konu olmuştur. Göçün sosyal, kültürel ve fiziksel olarak yarattığı sorunları konu alan materyaller bu süreçte artmıştır. Uzun yıllar süren kırdan kentte göçlere zamanla kentten kentte göçlerde eklenmiş, özellikle 2000’li yıllar sonrası göçü etkileyen faktörlerin çeşitlenmesi nedeniyle göç hareketlerini incelemek daha önemli hale gelmiştir.

Türkiye’nin toplumsal yapısını derinden etkileyen iç göç hareketlerini konu alan çalışmaların yanında belli aralıklarla gerçekleşen sığınma hareketleri de akademik çalışma konusu olmuştur. Fakat Suriye’de başlayan iç savaş boyunca yaşanan sığınma hareketleri sonucunda sığınmacılık konusu farklı alanlarda daha detaylı ele alınmaya başlamıştır. Nitekim Suriye iç savaşının bölgesel gelişmelere, küresel siyasette etkileri gibi tartışmaların yanında Türkiye’de özellikle Suriyeli sığınmacılar sorunu ön plana çıkmıştır. Bu tartışmalar üniversitelerde de hızla artmış, araştırmacılar uluslararası göç hareketleri hakkında siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel bağlamda değerlendirmeler yapmıştır. Bu alanda artan araştırmacıların sayısı beraberinde birçok makale, akademik tez ve kitap getirmiştir. Nitekim göç alanında 2016 ve 2017’de tez ve kitap çalışmalarının önemli çoğunluğu dış göç kapsamında Suriyeli sığınmacılar ile ilgili olmuştur. Buradan hareketle üniversitelerin ve araştırmacıların sığınmacılık sorununa duyarısız kalmadığını, sorunların tespiti ve çözüm önerilerinde farklı yaklaşımlar ortaya konulduğunu görülmektedir.

Uluslararası göç 21. yüzyıla damgasını vuran konulardan biridir. Disiplinlerarası bir alan olarak göç çalışmaları birçok ülkede ilgi görmektedir. Türkiye’nin de göç ve sığınma sorunu uzun bir süredir ülke gündeminde yer almakta, bölgesel ve küresel gelişmeler dikkate alındığında bu alanda tartışmaların devam edeceği öngörülmektedir. Bu süreçte Türkiye’de toplumun en önemli kurumlarından biri olan üniversiteler, Suriyeli sığınmacılar konusu hakkında politika oluşturma sürecine yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Gerçekleşen sığınma hareketlerinin etkisi her alanda yaşanıldığı için farklı disiplinler sığınmacılar konusunu kendi açılarından ele almıştır. Sosyoloji, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, iktisat gibi birçok bilim dalı Suriyeli sığınmacıların durumlarını analiz etmiş, araştırmacılar yayınlar hazırlamıştır. Bu kapsamda Türkiye’de hem ulusal hem de uluslararası boyutlarda düzenlenen birçok sempozyum, kongre, panel ve konferanslarla söz konusu sorunun çözümüne katkı da bulunulmaya çalışılmıştır. Gerek uluslararası göçü ele alan derslerin üniversitedeki ders programlarında yer alması gerekse üniversite bünyelerinde araştırma merkezlerinin kurulması ile bilimsel ortamlarda sığınmacı konusu popülerlik kazanmıştır.

Bu bildiriye öncelikle göç ve sığınmacılık olguları hakkında kavramsal tanımlamalar yapılacak, daha sonra Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların durumları hakkında bilgi verilecektir. Sığınmacılar konusunun üniversitelerin ne kadar gündeminde olduğunun anlaşılabilmesi için araştırma merkezleri, üniversitelerin ders programları, konu ile ilgili bilimsel etkinlikler değerlendirilecektir. Çalışmada Suriyeli sığınmacılar ile ilgili yapılmış tezlerin içerikleri analiz edilecektir. Yapılan çalışmaların avantajları ve kısıtlılıkları üzerinde durulmuş, genel bir değerlendirmede bulunulacaktır.

1. Göç ve Sığınmacılık Olgusu

Türk Dil Kurumu göçü, “*ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret*” olarak tanımlamaktadır (tdk.com). Diğer bir tanımlama ile ise göç az veya çok sayıdaki bireylerin ya da grupların sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketidir (Marshall, 1999, s. 685). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğü’nde ise göç “*uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri*” şeklinde tanımlanmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 22).

Göç tanımları arasında farklılıklar olmasına rağmen göçler sadece insanların yer değiştirmesi ile sınırlı bir olgu olarak değerlendirilmemektedir. Göçlerin nedenleri ve sonuçları kapsamlı bir şekilde ele alınmalıdır. Bireyler veya toplumlar göç kararlarını verirken gideceği yerdeki dil, din, kültür durumu, çevre şartları, kazanç olanakları gibi birçok faktörü göz önüne almaktadır (Tekelli, 2008, s. 32). Bu nedenle göç sürecinin iyi yönetilebilmesi ve doğru politikaların uygulanabilmesi için kişinin göç kararını hangi etkenler altında ve nasıl verdiğinin bilinmesi gerekmektedir.

Dünya savaşları, çeşitli ülkelerde yaşanan devrimler, darbeler, bağımsızlık süreçleri, ülkeler arasında kutuplaşmalar tarih boyunca önemli kitlesel hareketlere yol açmıştır. Kitlesel sığınma hareketi, toplumsal yapılarda köklü değişime yol açma potansiyeline sahiptir. Bu hareketler ülkeler için hem bir fırsat hem de bir sorundur. Ülkeler gerek kendi iç güvenliğini sağlamak gerek insani dramalara engel olmak için bu alanda çeşitli düzenlemeler yapmaya başlamışlardır (Kaya ve Eren, 2014, s. 11). Uluslararası göç hareketlerini devletler sınır kontrolleri ile engellemekte, toplumlar göç sonrası sürece yönelik olumsuz tavır alabilmektedir. Bu nedenle uluslararası göç hareketleri oldukça değişken ve karmaşık bir süreçtir.

Sığınma olgusu ise ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliği gerektiren, çok boyutlu ülkenin kültürel, ekonomik ve politik durumunu, nüfus yapısını, kamu düzeni ve güvenliğini etkileyen kapsamlı bir olgudur. Sığınmacının kim olduğu üzerinde ulusal ve uluslararası belge-

lerde çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Göç terimleri sözlüğünde sığınmacı, “*ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mülteci-lik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler*” olarak tanımlanmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 49).

Türkiye’de çıkarılan kanun ve diğer yasal belgelerde de sığınmacı tanımı yapılmış, sığınmacıların sahip olduğu haklar belirlenmiştir. Bu bağlamda 1994 yılında çıkarılan Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte sığınmacı şu şekilde tanımlanmıştır:

Irkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı olarak tanımlanmıştır (Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 1994).

Ülkelerin göç yönetimini belirlemesinde en önemli faktör karşılaştıkları göç hareketleri sonrasındaki deneyimleridir. Türkiye’nin bulunduğu coğrafya tarih boyunca önemli savaş ve iç karışıkların yaşandığı yer olmuştur. Türkiye bu gelişmelerden doğrudan etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Bu nedenle Türkiye tarih boyunca önemli sığınma hareketlerine ev sahipliği yapmıştır. 1922-1938 yılları arasında nüfus mübadelesiyle Yunanistan’dan 384.000 kişi, 1923-1945 yılları arasında Balkan ülkelerinden 800.000 kişi, 1933-1945 yılları arasında Almanya’dan 800 kişi, 1988 yılında Halepçe katliamından sonra Irak’tan 51.542 kişi, 1989 yılında Bulgaristan’dan 345.000 kişi, 1991 yılında Birinci Körfez Savaşı’ndan sonra Irak’tan 467.489 kişi, 1992-1998 yılları arasında Bosna’dan 20.000 kişi, 1999 yılında Kosova’dan 17.746 kişi, 2001 yılında Makedonya’dan 10.500 kişi Türkiye’ye sığınmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2014, s. 9-11).

Türkiye’ye yönelik son yıllarda gerçekleşen en büyük sığınma hareketi ise Suriye kaynaklıdır. Özellikle Suriye iç savaşı sonrası yaşanan kitlesel akınlar sonrası başta sınır kentleri olmak üzere birçok kentte yerleşmeler başlamıştır. Bunun sonucunda toplumsal yaşamda birçok problemler meydana gelmektedir. Günlük yaşamda ortaya çıkan sorunların giderilmesi ve sığınma hareketleri sonrası gelenlerin uyumunun kolaylaştırılması gibi birçok konunun yönetim sorunu ortaya çıkmıştır. Suriye kaynaklı sığınma hareketleri sonrasında göç sürecinin doğru yönetilememesinin sonucunda birçok çatışma ortaya çıkmaktadır.

Tüm bu gelişmeler düşünüldüğünde Türkiye’nin geçmişten bugüne bir sığınmacılık sorunu ile karşı karşıya olduğunu görülmektedir. Merkezi yönetim, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları, medya gibi birçok aktörü ilgilendiren bu sorunun önemli paydaşlarından biri de üniversiteler ve araştırmacılarıdır. Fakat özellikle uluslararası göç konusunda Türkiye’nin yasal ve idari yapısının tam anlamıyla şekillenmemesi, gelen sığınmacılar tarafından Türkiye’nin genellikle geçiş ülkesi olarak kullanılıp, ülkede kalış süresinin uzun olmaması gibi nedenlerle geniş kapsamlı sığınmacılık sorununa yönelik bilimsel birikim ve literatür oluşmamıştır. Suriye krizi sonrası üç milyonu aşkın Suriyelinin Türkiye’ye sığınması her kurumunda derin etki yaratırken, üniversiteler ve araştırmacıların da bu konuya olan ilgisi artırmaya başlamıştır. Böylece literatüre birçok farklı alanda katkılar yapılmıştır.

2. Türkiye’ye Yönelik Suriye Kaynaklı Sığınma Hareketlinin Durumu

Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye birçok sığınma hareketiyle karşılaşmasına rağmen kapsamı, etkisi ve sonuçları bakımından karşılaştığı en büyük göç dalgası Suriye kaynaklı sığınma hareketleri olmuştur. Suriyeli sığınmacılar Türkiye’ye ilk olarak gruplar halinde 2011’in Nisan ayında gelmeye başlamışlardır. Türkiye bu tarihten itibaren Suriyeli sığınmacılara açık kapı politikası uygulayacağını ilan etmiştir. Bunun sonucunda sayıları her geçen gün artarak devam eden bir sığınmacı sorunu her alanda belirgin olarak ortaya çıkmıştır.

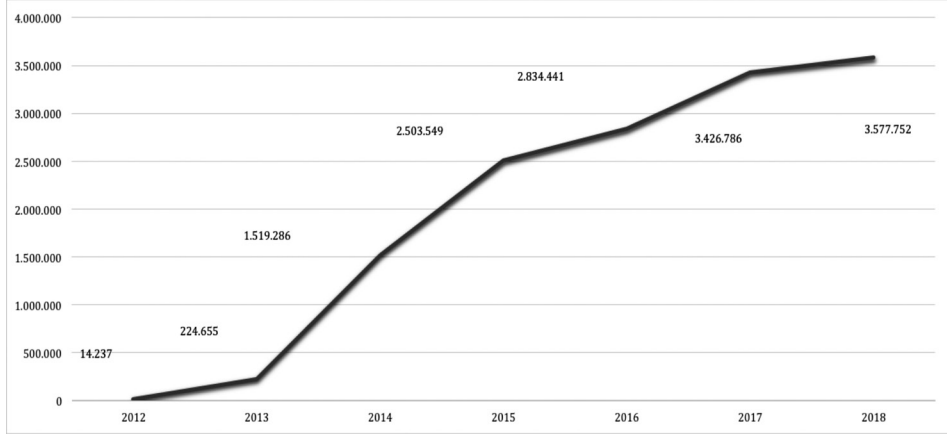
Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin ilk karşılaştıkları sorunlardan biri hukuksal statü durumlarındaki belirsizlik olmuştur. Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılar herhangi bir uluslararası koruma statüsünü elde edememiştir. Bu statü sorunu çözmek için 2013 yılında Meclis’te kabul edilen ve 2014 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile yabancılara ilişkin vize alma zorunluluğu, ikamet izni, vatansızların ve mültecilerin hukuki durumu, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün teşkilat yapısı gibi konular düzenlenmiştir. Bu kanunun 41. Maddesinde ise geçici koruma ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

Siyasetçiler ve halk tarafından Suriye’den gelen sığınmacılar öncelikle misafir olarak tanımlanmıştır. Ancak herhangi bir hukuki karşılığı bulunmayan misafir ifadesi çeşitli belirsizlikler yol açmıştır. Bu nedenle Ekim 2011 itibarıyla İçişleri Bakanlığı’nın 1994 Yönetmeliği’nin 10. Maddesi uyarınca Suriyeli sığınmacılar “geçici koruma” statüsüne alınmıştır (Pandir, vd., 2015, s. 5).

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin beş yılı aşkın süredir Türkiye’de bulunması artık durumlarının halk ve yönetim tarafından misafir olarak değerlendirilmesi ile açıklanamamaktadır. Fakat bu devletin resmi genelgelerinde mevcuttur. Örneğin AFAD’ın 9.9.2013 tarih ve 2013/8 nolu genelgesinin ismi “Suriyeli Misafirlerin Sağlık Ve Diğer Hizmetler Hakkında”dır. Geçicilik anlamında kullanılan misafir teriminin uluslararası hukukta herhangi bir yeri

yoktur (Altun ve Göre, 2016, s. 14). Sonuç olarak Suriyelilerin Türkiye’de hukuki statüsü uzun süren çalışmaların sonucunda geçici koruma ile belirlenmiştir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayıları sürekli değişim göstermektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından sayılar hakkında veriler paylaşılmaktadır. Göç İdaresinin internet sitesinden alınan verilere göre yıllar itibariyle sığınmacı sayısı şu şekildedir:

Şekil 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (05.10.2018 Tarihi itibariyle)

Üç milyonu aşan Suriyeli sığınmacıların demografik özelliklerini bilmek uygulanacak politikaların etkin olması açısından oldukça önemlidir. Örneğin 2016’da Göç İdaresi tarafından yayımlanan Göç raporunda Suriyeli yabancıların yaşlara göre dağılımları incelendiğinde; 2.834.441 Suriyeli yabancıların 321.460’ünün 0-4 yaş grubunda olduğu, 170.272’sinin 35-39 yaş grubunda olduğu, 58.838’inin 65 yaş üstünde olduğu görülmektedir. Cinsiyete göre dağılıma baktığımızda ise bu sayının 1.323.054’ünü kadınlar, 1.511.387’sini erkekler oluşturmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

Kadın ve çocuklar gibi dezavantajlı grupların sayısının fazla olması sığınmacı sorunun önemle ele alınmasını gerektirmektedir. Eğitim, sağlık, barınma, güvenlik, uyum gibi birçok alanda sığınmacıların sorunlarına yönelik çözümler ortaya konulmaktadır. Süreç içerisinde hem Suriyeli sığınmacıları görmezden gelmenin ortaya çıkardığı sorunlar yaygınlaşmakta hem de yerel halkın Suriyelilerle etkileşim içine girdiklerinde yaşadığı bir takım olumsuz olaylar halkın tepkilerinin artmasına neden olmaktadır. Bu olayların ortaya çıkmasını önlemek için kamu politikası yapıcı ve uygulayıcılarının Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin yerel topluma uyumu üzerine çalışmalar yapması gerektirmektedir.

Geçici koruma altına alınan Suriyeli sığınmacılar ilk başlarda kendileri için kurulmuş kamp- lara yerleşirken zaman içerisinde Türkiye’nin çeşitli kentlerine hareket etmeye başlamışlar- dır. İç savaşın başlamasından sonra gelenler öncelikle sınıra yakın kentlere yerleşmiş, bu kentlerde yoğun bir Suriyeli nüfus oluşmuştur. Sınır kentlerinin yanında Türkiye’nin birçok iline hareket eden Suriyeli sığınmacıların yerleştiği kentlerde barınma, sağlık, eğitim, gü- venlik, istihdam gibi birçok sorun ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar içerisinde en önemlisi gelen Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasındaki uyum sorunudur.

2016 Göç Raporu’na göre, 2016 yılı sonu itibarıyla kayıt altına alınan Suriyeli yabancıların kentlere göre dağılımları incelendiğinde; ilk sırayı 438.861 ile İstanbul, ikinci sırayı 405.511 ile Şanlıurfa ve üçüncü sırayı 379.141 ile Hatay almaktadır. (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016). Dolayısıyla bu kentlerde uyum konusunun öncelikli olarak ele alınması ile birlikte sorunların ortaya çıkması engellenebilecektir.

Sonuç olarak Türkiye’nin yaşadığı bu kitlesel sığınma hareketleri toplumsal yapısını derin- den etkilemiş siyasal, ekonomik ve sosyal birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu yüz- den yaşanan kitlesel sığınma hareketlerinin yönetilmesi sorunu ortaya çıkmış, sorunların giderilmesi için politikalar yapılmaya başlamıştır. Sayıları milyonları aşan sığınmacıların hu- kuksal statüsünün tanımlanmasından, barınma, eğitim,sağlık, güvenlik, entegrasyon gibi birçok alanda çalışmaların yapılması gerekmektedir. Göç ve sığınmacılık olgusu hakkında genel bir kavramsal tanımlama ve Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların durumunu ele aldıktan sonra lisansüstü çalışmaları değerlendirebiliriz. Üniversitelerin araştırma merkezi, yapılan konferans ve sempozyumlar, üniversitelerin müfredatları ve tez çalışmaları bu kap- samda ele alınacaktır.

3. Türkiye’de Lisansüstü Çalışmalarda Suriyeli Sığınmacıların Durumu

Lisansüstü çalışmaların artması için araştırmacıların sığınmacılar konusuna ilgi duyması gerekmektedir. Bunu sağlamak amacıyla öncelikle çeşitli bilim alanlarındaki ders program- larında ve ders içeriklerinde göç konusuna yer verilmelidir. Diğer yandan kurulacak araştır- ma merkezleri ile araştırmacılara çeşitli destekler sunulmalıdır. Göç hareketlerinin bilimsel ortamlarda tartışılması ve yeni bakış açılarının ortaya çıkması için bilimsel etkinlikler yay- gınlaştırılmalıdır. Yapılacak bu tür çalışmalar ile sığınmacıları hakkında yapılacak lisansüstü çalışmalar artacak, içerikler çeşitlenecektir.

Öncelikle bazı üniversitelerin ders programlarının uluslararası göçe ilişkin güncellediği gö- rülmektedir. Böylece konu müfredata dahil edilerek güncel sorunlar hakkında araştırma- cıların ilgilenmesi sağlanmıştır. Türkiye’ de 193 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitele- rin mevcut müfredatlarında uluslararası göç konusu üzerinde derslerin yer verilmesi son

yıllarda söz konusu olmuştur. Genellikle kamu yönetimi, sosyoloji ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde çeşitli derslerin içerisinde göç konusu ele alınmaktadır. Türkiye’de kamu yönetimi ve siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümleri üzerinde Gürses tarafından yapılan bir araştırma sonucunda on bölümde uluslararası göçü konu edinen ders tespit edilmiştir. Ders programlarına dünyada göç hareketleri, göç politikaları, göç, kentleşme ve yoksulluk, uluslararası göç ve nüfus hareketleri gibi farklı dersler eklenmiştir (Gürses, 2017a, s. 28). Üniversitelerin bölümlerinde siyaset bilimi ve kamu yönetimi, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler, kamu yönetimi bölümlerinin toplam sayısı 120 olduğu düşünüldüğünde bu sayı oldukça yetersizdir (yok.gov.tr).

Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim veren üniversitelerde uluslararası göçü konu edinen derslere yeterli düzeyde ilgi gösterilmemesinin yanında bu derslerin büyük çoğunluğu programlarda seçmeli statüde yer almaktadır. Bunun sonucunda araştırmacıların göç ve sığınmacılık sorunu hakkında farklı yaklaşımları ortaya koymaları kısıtlı olacaktır.

7. yılını doldurmaya yaklaşan Suriye iç savaşı sonrası, yaşanan sığınmacılık sorununa ilişkin olarak yapılacak çalışmalara akademik bir alt yapı hazırlamak amacıyla farklı disiplinler birçok sempozyum, konferans düzenlenmektedir. 29-30 Mayıs 2015 tarihleri arasında İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi tarafından Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu düzenlenmiştir. 12-13-14 Ekim 2017 tarihleri arasında ise 1.Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi göç teması ile toplanmıştır. Uluslararası 11.Kamu Yönetimi Sempozyumu 28-29-30 Eylül 2017 Tarihleri Arasında Fırat Üniversitesi ev sahipliğinde “Uluslararası Göç Ve Mülteci Sorunlarının Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü” başlığı ile gerçekleştirilmiştir. Kilis 7 Aralık Üniversitesi’nde 28-29 Nisan tarihleri arasında “Uluslararası Ortadoğu konferansları: “Ortadoğu’daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu” teması ile toplanmıştır. TESAM tarafından Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu “Ekonomik Siyasal Ve Sosyal Boyutları İle Göç” başlığı ile Uludağ Üniversitesi’nde 26-27 Ekim 2016 tarihinde yapılmıştır. Polis Akademisi tarafından iki yıldır düzenlenen göç temalı konferanslardan ikincisi 12-14 Ekim 2017 tarihlerinde Antalya’da “Göç ve Uyum” temasıyla gerçekleşmiştir.

Göç teması ile yapılan sempozyumlar çoğaltılabileceği bu bilimsel etkinliklerin artması araştırmacıların göç konusuna ilgisinin artmasını sağlamaktadır. Bu bilimsel etkinliklerde göç konusu genellikle Suriyelilerin sosyal entegrasyonu, Türkiye’nin sığınmacılara yönelik göç politikaları, kamu yönetiminin merkezi ve yerel düzeyde sığınmacılık sorununa bakışı, sığınmacıların hukuksal statüsü, sığınma hareketlerinin toplumsal, ekonomik yapıya etkisi gibi başlıklarıyla ele alınmıştır.

Türkiye’de göç üzere araştırma yapan merkezler ele alınırsa şuan için Türkiye’de 24 üniversite bünyesinde araştırma merkezi bulunmaktadır. Bu araştırma merkezleri, Balkan Araştırmaları, Diaspora Araştırmaları, Göç ve Sınır Güvenliği Araştırmaları, Göç Araştırmaları, Göç ve Göçmen Politikaları Araştırmaları, Göç ve Kent Çalışmaları, Göç ve Yerel Yönetimler Araştırmaları, Roman Çalışmaları gibi isimlerle kurulmuştur. Suriyeli sığınmacıları isminin doğrudan geçtiği bir araştırma merkezleri bulmamaktadır. Araştırma merkezleri genellikle İstanbul ve Ankara’da bulunan üniversitelerde kurulmuştur (goc.bilgi.edu.tr).

Sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı illerde bulunan üniversitelerinde araştırma merkezlerin bulunması gerekmektedir. Böylece yapılacak alan araştırmaları yoluyla sorunların tespiti ve çözüm önerileri daha etkili olacaktır. Bu araştırma merkezlerinden birçoğu Suriye kaynaklı sığınma hareketleri sonrası kurulmuştur. Araştırma merkezlerinin göç konusunda çalışma yapan araştırmacılara gerekli katkıyı vermesi ile birlikte göç alanında bilimsel birikimin artmasına sağlayacaktır. Koç Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi bu merkezler arasında önemli çalışmaları gerçekleştirmektedir.

Üniversite bünyesi dışında sivil toplum kuruluşları tarafından da gönüllü göç merkezlerde kurulmaktadır. Bu merkezlerinin sayısının artması ile birlikte lisansüstü çalışmalar etkilenecektir. Sonuç olarak araştırma merkezlerinin artması, düzenlenen bilimsel toplantıların yaygınlaşması ve üniversitelerin ders programlarında uluslararası göç hareketlerini konu alan derslerin yaygınlaşması sonucunda lisansüstü çalışmaların niteliklerinin artmasıyla birlikte çözüm önerileri daha etkili olacaktır.

Bugüne kadar yapılan birçok akademik tez sığınmacılık konusunu ele alınmıştır. Suriye krizi öncesinde çeşitli sığınma hareketleri tezlerde ele alınmıştır. Körfez krizi sonrası yaşanan sığınma hareketleri, Iraklı ve Afgan sığınmacılar bazı tezlerde incelenmiştir. Didem Daniş tarafından yapılan bir araştırmada 2016 ve 2017 yıllarında savunulmuş göç konulu tüm tezlerin %44’ünün Türkiye’ye dışarıdan gelen göç, %17’sinin Türkiye dışı göç ve %14’ünün de iç göç olduğunu tespit edilmiştir. Toplam 134 tez arasından 70’i Türkiye’ye yönelik uluslararası göç hareketleriyle ilgiliyken, bunlardan içerik bakımından 32’si doğrudan Suriyelilere odaklanmaktadır. Toplam 134 tez arasında sadece 22’si iç göç konuludur (Daniş, 2017b, s. 6).

2016 ve 2017 yıllarında yapılan tezlerde incelendiğinde “Suriyeli sığınmacı-mülteci- göçmen” kelime gruplarının geçtiği 27 tezin bulunduğu tespit edilmiştir. Araştırmacılar Suriyelilerin statüsü tanımlarken farklı terimleri çalışmalarının içeriğine göre tercih etmektedirler. 2016 ve 2017 Suriyeliler ile ilgili yapılan tezlerde bu durum şu şekildedir:

	Tez Sayısı
Göçmen	4
Mülteci	9
Sığınmacı	8
Suriye'den Gelen Göç	2
Suriyeli	1
Suriye Kaynaklı	2
Geçici Koruma Altında	1
Toplam	27

Şekil 2: Tezlerde Suriyelilerin Statülerine Göre Tanımlanması
Kaynak: Daniş, D. (2017b). "türkiye'de göç konulu tezler". gar-bülten no:1

Sonuç olarak göç: iç göç, uluslararası göç, zorunlu/isteğe bağlı göç, düzenli/düzensiz Göç, göçmen, sığınmacı ve mülteci gibi kavramlar farklı kişi ve kurumlarca bazı özellikleri ön plana çıkarılarak tanımlanmıştır. Lisansüstü çalışmalarda da bu durumun mevcuttur. Yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenmesi sonucunda şu çıkarımlar yapılmıştır:

Yapılan 27 tezin 1'i doktora, 3'ü tipta uzmanlık, 23 tanesi yüksek lisans tezidir.

Yapılan tez tarama sonucunda Suriyeli sığınmacılar hakkında araştırma konuları üç alanda yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bunlardan ilki sığınmacıların hukuksal durumunu ele alan çalışmalardır. İkincisi sığınmacıların ekonomik ve sosyal etkilerini inceleyen çalışmalardır. Sonuncusu ise uluslararası ilişkiler bağlamında Türkiye'nin sığınmacı politikalarını değerlendiren çalışmalardır.

Lisansüstü yapılan çalışmalarda saha araştırmaları yaygın olarak kullanılmıştır. Araştırmacılar özellikle Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı yerlerde anket ve mülakat teknikleri ile il örneğinde çalışmalar yapmıştır. Yapılan tezlerde bu il ve ilçeler şu şekildedir: Kilis(2) , Hatay (3), Nizip, Fatih, Esenler, Gaziantep (3), Muğla, İzmir, Ankara, Samsun. Çalışmaların daha çok iller özelinde yapılması oldukça önemlidir. Nitekim Suriyeli sığınmacıları uyumu noktasında illerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı belirleyicidir. Suriye sınırına yakın kentlerde Türkiye'nin diğer bölgelerindeki illerdeki uyumun seviyesi değişkendir. Bu durumda kültürel, sosyal benzerlikler, akrabalık ilişkileri gibi çeşitli faktörler etkilidir. Fakat sınırdan uzak illerde hem uyum sorunları çeşitlenmekte hem de kentsel mekanların ortak kullanımı ile birlikte toplumsal kabul veya dışlanma ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle il örneğinde yapılan çalışmaların önemi artmaktadır. Araştırmacıların sığınmacıların kentler üzerine etkilerini veriler yolu ile tespit etmeli, kent yönetimin paydaşları ile birlikte bu verileri analiz etmelidir.

Suriyeli sığınmacılar ile ilgili yapılan tezlerin içerikleri incelendiğinde çalışmalarda ele alınan temel konular şunlardır:

- Suriyeli Kadın Sığınmacıların Durumu
- Suriyeli Çocukların Eğitimi
- Avrupa Birliği Bağlamında Türkiye’nin Sığınmacı Politikaları
- Uluslararası İlişkiler Kapsamında Türkiye’nin Suriye Dış Politikası
- Suriyeli Sığınmacıların İstihdam Durumu ve Çalışma Hayatına Etkileri
- Suriyeli Sığınmacıların Psikolojik Durumlarının Analizi
- Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkilerinin İktisadi Açından İncelenmesi
- Suriyeli Sığınmacıların Sağlık Durumları, Sağlık Hizmetlerine Erişimi
- Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Yaşama Etkileri
- Güvenlik Politikaları Kapsamında Suriyeli Sığınmacılar
- Suriyeli Sığınmacıların Siyasi Söylemdeki Yeri Ve İç Politikaya Etkileri
- Türkiye’nin Sığınmacı Politikaları ve Göç Yönetişimi
- Suriyeli Sığınmacıların Medyada Temsili
- Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Yaşama Uyumu

Çeşitli statü tanımlamaları ile içerisinde “ Suriye” kelimesi geçen tezler farklı ana bilim dallarında yapılmıştır. Dağılım şu şekildedir:

Anabilim Dalları	Tez Sayısı	Anabilim Dalı	Tez Sayısı
İşletme	2	Sosyoloji	2
Medya Ve İletişim Sistemleri	1	Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi	3
Psikoloji	1	Eğitim Bilimleri	1
Siyaset Bilimi Ve Uluslararası İlişkiler	3	Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri	1
Uluslararası Ekonomi Politikası	1	Kamu Yönetimi	1
Uluslararası İlişkiler	3	İktisat	1
Uyuşmazlık Analizi Ve Çözümü	1	İletişim	1
Halk Sağlığı	3	Coğrafya	1
Güvenlik Bilimler	1		

Şekil 3: Suriyeliler İlgili Yapılan Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Kaynak: Danış, D. (2017). türkiye’de göç konulu tezler”. gar-bülten no:1

Çalışmalar yoğun olarak sosyal bilimler alanında gerçekleşse de fen bilimleri alanında yapılan tezlerde bulunmaktadır. Örneğin Mimarlık Anabilim Dalı’nda yapılan bazı tezlerde konu ele alınmıştır. Diğer yandan sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimde yaşadığı sorunlar üzerine araştırmalar yapılmıştır. Diğer bir çalışma konusu ise iç savaştan olumsuz etkilenen sığınmacıların psikososyal durumları üzerine yapılan çalışmalardır. Çalışmaların farklı disiplinler tarafından yapılması konun tam olarak anlaşılması adına oldukça önemlidir.

Sonuç olarak sığınmacılık konusunun birçok yönünün olması farklı disiplinlerin sorunu ele almasını zorunlu kılmaktadır. Birçok farklı anabilim dalında çeşitli yaklaşımlar ile Suriyeli sığınmacıların durumu ele alınmıştır. Yapılan tezler genellikle durum tespitine yöneliktir. Ayrıca çalışmalar belirli konularda yoğunlaşmıştır. Türkiye coğrafi konumundan dolayı ilerde başka kökenli gruplardan da sığınma talepleri alabilecektir. Bu nedenle sığınmacılık sorununu sadece Suriyeliler üzerinden tanımlamak ve ona uygun yaklaşımları benimsemek yeterli olmayacaktır. Yapılacak lisansüstü çalışmalarda eleştirel bilginin üretilmesi, her açıdan konunun ele alınıp kapsamlı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Literatüre özgün çalışma katma açısından çalışmaların iller özeline ele alınmasında önemlidir. İlgili kurumlardan alınacak istatistiksel verilerle birlikte yüzyüze gerçekleştirilecek görüşmelerle çalışmalarının içerikleri zenginleştirilmelidir.

Değerlendirme ve Öneriler

Akademik çalışmalar araştırmacıların konulara farklı yöntem ve bakışları ile çeşitlenen, birikimli ilerleyen bir süreçtir. Göç çalışmaları da bu kapsamda farklı disiplinlerin katkıları ile gelişmektedir. Dinamik bir olgu olan uluslararası göç hareketlerinin yaratmış olduğu etkileri incelemek için akademisyenlerin yeni kavram, kuram ve bakış açılarını sunması gerekmektedir. Araştırmacılar, Türkiye’de gelişen ve değişen ekonomik, sosyal ve kültürel şartları devamlı takip ederek göç alanının güncel bir şekilde ilerletmelidir.

Uluslararası göç konusu çok geniş bir çalışma alanı ve farklı disiplinleri bir araya getirme imkanı ve zorluğunu bir arada sunmaktadır. Göçlerin yaratacağı fırsat ve tehditleri seviyesini çalışma yapılan disiplinlerin yenilikçi ve çözüm getiren çalışmaları ile belirlenecektir. Uluslararası ilişkiler, Siyaset Bilimi, Sosyoloji, Psikoloji, Hukuk, Tıp, Coğrafya gibi alanlar göç hareketlerini ele almaktadır. Çalışmalar ortaya çıkan sorunların çeşitlenmesi ile sosyal hizmetler, sağlık, iletişim, kadın ve çocuk gibi farklı alanlarda zamanla yaygınlaşacaktır. Ayrıca araştırma merkezlerinin, hükümetlerin ve üniversitelerin desteği ile alanda çalışanların sayısı artabilecektir.

Suriye iç savaşı Türkiye’de bir sığınmacılık krizi yaratmış, milyonları bulan sığınmacı hareketi sonrası her alanda sorunlar ortaya çıkmıştır. Başlangıçta herkes durumun geçici olduğunu düşünse de sığınmacıların sayısı her geçen gün artmıştır. Bu nedenle Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri döneceği varsayımından yola çıkarak paradigma oluşturmak doğru değildir. Sığınmacıların ülkelerine tekrar dönmesi için Suriye’de sağlanacak kalıcı barışın en az 10-15 yılı alması düşünüldüğünde uzun bir süreç Türkiye’yi beklemektedir. Bu nedenle yapılan çalışmalarda bu durum göz önüne alınmalıdır. Sorun geniş açılardan ele alarak materyal üretilmeli, somut önerilerde bulunulmalıdır. Sığınmacılık konusu siyasal tartışmaların gündeminden alınarak bilimsel metodlarla inceleme alanına getirilmelidir. Böylece bilimsel çalışmalarla birlikte sığınmacılık konusu kurgulanan bir olgudan ve yanlış algılardan kurtulacaktır.

Diğer yandan Orta Doğu ve Orta Asya'da yaşanan siyasal gelişmeler Türkiye açısından potansiyel tehditler içermektedir. 1980'lerde İran Devrimi ve Körfez krizini aksine Suriye iç savaşı Türkiye'yi daha derinden etkilemiştir. Bu nedenle sorunun tüm aktör ve bileşenleri göz önüne alarak çalışmalar yürütülmelidir. Sığınmacılık sorununun çok boyutlu bir problem olduğu unutulmamalıdır. Sorunun çerçevesini ve nedenlerinin iyi belirlemek oldukça önemlidir.

Türkiye göç sosyal bilimlerde popüler bir çalışma alanı haline gelirken, bu konularda çalışma yürüten akademisyenlerin sayısı da hızla yükselmektedir. Nitekim doktora burslarında göç alanında araştırmacılara destek verilmektedir. Bu destekler sonucunda literatüre farklı çalışmalar dahil olacaktır. Bu çalışmalar ile Suriyeli sığınmacılar ile ilgili önermelerin ve algıların bilimsel olarak doğruluğu araştırılmalıdır. Çalışmalarda durum tespitinden ziyade farklı ülkelerin yaşamamış oldukları deneyimlerde incelenenip, karşılaştırmalı bir yöntem kullanılması karar alıcılar için önemlidir. Bilimsel yöntemlerle sorunların nedenlerini iyi tespit etmek ortaya konulacak çözüm önerilerinin işlerliğini sağlayacaktır.

Sığınmacılık konusu ile ilgili çalışmaların artmasının yanında bir diğer önemli konu da sığınmacılık konusunda politika uygulayıcıların bilimsel çalışmaları önemsemesi ve ortaya konan saha çalışmalarını değerlendirmesidir. Bu nedenle çalışmaların teoriden pratiğe geçmesi için bir öneri ve stratejiyi benimsemesi gerekmektedir. Üniversitelerin bu alana yönelik birimleri yaygınlaştırılmalı ve politika üretme sürecinde buralardan sağlanan veriler kaynak olarak kullanılmalıdır. Etkili ve etkin göç politikaların oluşturulması ,uygulanması durumunda ülkeye sığınanların yaratmış olduğu sıkıntıdan daha çok katkılarının da olabileceğinin bilimsel olarak ortaya konulmalıdır.

Sonuç olarak Türkiye'de uluslararası göç yönetilmesi gereken önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de araştırmacılar sığınmacılık sorunu sadece Suriyeliler kapsamında ele almamalıdır. Dünya'da göç hareketlerinin arttığı düşünüldüğünde Türkiye'nin tüm kurumları ile birlikte üniversitelerin de konuyu önemle ele alması gerekmektedir. Göçlerin siyaset, ekonomi, dinler, etnisiteler gibi birçok alanda etkileri olacaktır. Bu nedenle her bilim dalının bilimsel birikim sürecine katkı sağlaması gerekmektedir. Ayrıca Türkiye'de sığınmacıların yaşam durumları roman, belgesel, film ve müzikler ile ifade edilmeli, özgün çalışmalar ile göç alanı çeşitlenmelidir.

Kaynakça:

6458 sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu", 11 Nisan 2013 tarih ve 28615 sayılı resmi gazete.

Altun, U. ve Göre, Ö. (2016). *Sığınmacılar ve mülteciler raporu*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları : 311.

Danış, D. (2017b). Türkiye'de göç konulu tezler. *Gar-Bülten No:1*. ss. 5- 18.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2014). Türkiye ve göç. Erişim tarihi: 12 Ekim 2018. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasar%c4%b1m_icler.pdf,

Gürses, F. (2017a). Türkiye'de kamu yönetimi eğitiminde uluslararası göçü konu edinen derslerin incelenmesi . 11. *kaysem sempozyum bildiri kitabı*. Yatkın, A. (edt.). ss. 25-40.